HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הסס מבטל ליה. להאי פקק לגבי חלון וחשיב ליה מכותא עצמו הלכך הוי מוסיף אבל סדין אגן סהדי דלא מבטיל ליה לגבי סוכה וסופו ליטלו הלכך לא פשיטא לרבי אליעזר דליהוי מוסיף: **אינן אלא מפי השמועה.** בתמיה: **הזקקתוני.** כלומר תזקיקוני לומר דבר כו' אגיד לכם את מדותי וזו אחת מהן: **שיחת חולין.** דברי הבאי ושחוק כלומר מה שספק בידי לא מפני (שטרחתי) בכל אלה ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בבית המדרש ולא שמעתיו ומה שלא שמעתי לא אומר שכך היא מדתי: **בלא עורה.** בלא גירסא שהיה הולך ושונה תמיד: **חוץ מערבי פסחים.** מפני עשיית פסחיהם ומפני התיעוקות שלא יאנו כך מפורש בפסחים (דף קטו.): **וערבי יום הכפורים.** שצריך לאכול מבעוד יום: **משנה.** (ג) כגון משנה וברייתא של ששה סדרים: **גמרא.** זו היא סברא שהיו התנאים אחרונים מדקדקים בדברי הראשונים הסתומים לפרשם וליתן בהן טעם כמו שעשו האמוראים אחר התנאים שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא ואותו דיוקא שבימי התנאי נקרא הש"ס (ד): **הלכות.** הלכה למשה מסיני כגון גוד ולבוד ודופן עקומה שיעורין (ה) חלילין מחילין עשר נטיעות ערבה וניסוך המים: **דקדוקי פורה.** ריבויי אותיות שבאין לדרוש בהן ריבויים ומעוטים כגון האזרח להוציא הגשים שדקדקה התורה בלשונה לכתוב אות יתירה ללמד: **דקדוקי סופרים.** שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הבריות ולהחמיר ולעשות סייג ואזנים לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה ודכותה בבכורות (ד' ל:) גר הבא לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים: **קלים וחמורים.** דברים הנלמדין בק"ו שניתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו כלום בסיני: **וגזרות שווה.** דברים הנלמדין בג"ש: **תקופות.** משכון הילוך חמה ולבנה: **וגימטריאות.** דברים הנלמדין בלשון גימטריא כגון (ירמיה כה) ששך בבל בא"ת ב"ש בשדיש (שם נא) לב קמי בא"ת ב"ש בסהדה מנון (לקמן ד' נב:) בא"ט ב"ח וכן לפי מנין האותיות כגון סתם גזירות שלשים יום (מז' ד' ה.) מקדוש יהיה יה"ר בגימטריא שלשים הוו: **שיחת מלאכי השרת שיחת שדים שיחת דקלים.** לא ידענא מאי היא(ו): **משלות כובסין ומשלות שועלים.** שיקדו קדמונים לתת אמתלא לתוכחתם ותולין אותן בכובסים ובשועלים כגון (סנהדרין נט.) מאזני צדק אבות אכלו בוסר: **הויות דאביי ורבא.** כל איבעי' להו לאביי ורבא הוה מספקא להו ובכולן נתן את לבו ונתן בהן טעם ובימי אמוראים נשתכחו: **נשרף.** שהיו מלאכי השרת מתקבצין סביביו לשמוע דברי תורה מפיו: **מתני' משם רשיה.** בתמיה: **נשים ועבדים.** מפרש בגמרא: **גמ' האזרח.** בני ישראל ישבו בסוכות: **אזרח זה אזרח.** אי הוה כתיב אזרח הוי משמע כל מולדות ישראל אנשים ונשים: **כתיב האזרח.** מיומן שבאזרחים להוציא את הנשים: **לרבות את הקטנים.** לקטן רמינן מתניתא עלה: **בעינוי.** יום הכפורים דכתיב [ויקרא טז] תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר אלמנה ה' לרבויי אתא: **אמר רב הלכתא ניהו ואסמכינהו רבנן אקראי.** הגך תרי מילי ליכא למידרשינהו לתרוייהו מקראי דאם זו ה' לרבות אף זו ה' לרבות ואם זו למעט אף זו למעט על פי הלכה שנאמרה למשה מסיני בא"ח מהן לחילוף נאמרו שני דברים הללו זו לחיוב וזו לפטור ואדא מייתיהו לאו ממשמעותא אלא רבנן אסמכינהו אקראי אדא ממשמעותא ואדא אסמכתא בעלמא דאלו קרא חילופא משמע ולמילתא אחריתי אתא: ה"ג **הי קרא והי הלכתא ומו למה לי קרא למה לי הלכתא.** הי קרא הי מייתיהו ממשמעותא דקרא דאלו קרא חילופא משמע אלא מהלכתא הוא דאתמר ומו למה לי קרא למה לי הלכתא לא בסוכה לפטור ולא בעינוי לחיוב: **נשים פטורות.** בפ"ק דקדושין (ד' לד.) מפרש: **ויום הכפורים.** לא תעשה הוא וכרת הוא וכל מצות לא תעשה בין זמן גרמא בין לא זמן גרמא נפקא לן בקדושין (ד' לה.) מדרב יהודה דחייבות אמר

בל עוף שפורח עליו מיד נשרף. שהדברים שמחים כנתינתם בסיני שנתנה תורה באש וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליהטה האש סביביהם:

הלכתא נינהו. הלכתא היא גרסינן לשון יחיד דאחדא מייתיהו הלכתא ומו לא ובריש בנות כותים (נדה דף לב.) גבי אין לי אלא אשה נקבה לשון רבים לפי שמסופק על שניהם הי מייתיהו הלכתא: השוה

ערבי ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי [ב]ולא שחתי שיחת [ג]חולין ולא אמרתי דבר [ד]שלא שמעתי מפי רבי מעולם אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין [ה]ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי [ו]ולא הרהר במבואות המטונפות ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם [ז]ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש [ח]חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו תנו רבנן [ט]שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה [י]כמשה רבינו ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה [יא]וגמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים [יב]ושיחת דקלים משלות שועלים דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר [א]להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר שקטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף: **מתני'** [ב]מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית [ג]ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את רבי יוחנן בן החורנית ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להם ב"ש [ד]משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך [ה]נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה [ו]ח"קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה [ז]וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן: **גמ'** מה"מ דת"ר אזרח זה אזרח [מ]2 **האזרח** להוציא את הנשים [נ]כל לרבות את הקטנים אמר מר האזרח להוציא את הנשים למימרא דאזרח בין נשים בין גברי משמע והתניא האזרח לרבות את הנשים האזרחיות שחייבות בעינוי אלמא אזרח גברי משמע אמר רבה הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי קרא והי הלכתא ותו קרא למה לי הלכתא למה לי הא סוכה מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות [ס] יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא 3איש או אשה

השוה

[ב]ולא שחתי שיחת [ג]חולין ולא אמרתי דבר [ד]שלא שמעתי מפי רבי מעולם אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין [ה]ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי [ו]ולא הרהר במבואות המטונפות ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם [ז]ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש [ח]חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו תנו רבנן [ט]שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה [י]כמשה רבינו ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה [יא]וגמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים [יב]ושיחת דקלים משלות שועלים דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר [א]להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר שקטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף: **מתני'** [ב]מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית [ג]ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את רבי יוחנן בן החורנית ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להם ב"ש [ד]משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך [ה]נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה [ו]ח"קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה [ז]וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן: **גמ'** מה"מ דת"ר אזרח זה אזרח [מ]2 **האזרח** להוציא את הנשים [נ]כל לרבות את הקטנים אמר מר האזרח להוציא את הנשים למימרא דאזרח בין נשים בין גברי משמע והתניא האזרח לרבות את הנשים האזרחיות שחייבות בעינוי אלמא אזרח גברי משמע אמר רבה הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי קרא והי הלכתא ותו קרא למה לי הלכתא למה לי הא סוכה מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות [ס] יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא 3איש או אשה

נד א מיי' פ"ד מהל' מ"מ הלכה ט טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף טז:
נה ב מיי' שם פ"ט מ"ע שם סעיף יז וש"ס סעיף כה בהג"ה:
נו ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כה:
נז ד מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד טוש"ע א"ח סי' פה סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כו בהג"ה:
נח ה (מיי' פ"ז מהל' מלה) סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעב סעיף א:
נט ו מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ח סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תלב סעיף ד:
ס ז מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף א:
סא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל

דילמא התם משום דמבטל ליה לפקק החלון קא אסר את שאינו תלוי, אבל הכא דלא מבטל ליה לסדין אימא לא תיבטל, נמצא הדבר ספק. וכן שאלו שלשים הלכות את ר' אליעזר בענין סוכה, י"ב השיב להן, י"ח אמר להן לא שמעתי. אמרו לו כל הדבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להן הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי. שהיה נוהג ר' אליעזר כמנהג רבן יוחנן בן זכאי בכל אלו. והיה עוד רבן יוחנן בן זכאי נוהג, לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא מצאו אדם יושב דומם אלא שונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידים אלא הוא, מכלל שהיה משכים ומקדים, ולא אמר הגיע זמן לצאת מבית המדרש חוץ מערבי שבתות וימים טובים. ת"ר פ' תלמידים היו לו להלל הזקן, ל' מהן ראוין שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו, ול' מהן שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, ועשרים בינונים. הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, אמרו עליו כל עוף שפורח עליו באויר בשעה שהיה עוסק בתורה מיד נשרף. כלומר זיו השכינה היה במושבו. קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא, משנה, תלמוד, הלכות, ואגדות, דקדוקי תורה, ודקדוקי סופרים, קלין וחמורין, וגזירה שוה, תקופות, וגימטריא, שיחת מלאכים, ושיחת שדים, ושיחת דקלים, משלות שועלין, משלות כובסין, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויא דאביי ורבא, פי' הקושיות שהיו נושאין ונותנין בה עכשיו אביי ורבא, פשוטות וסדורות

גליון הש"ס

גמ' כל לרבות את הקטנים. עיין פסחים דף מג ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת:

מוסף רש"י

חוץ מערבי פסחים. כלי שיש התיעוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה (פסחים קט.). **ראויים שתשרה עליהן שכינה.** אלא שעון הדור גוסס ואין הדור ראוי לכך (רשב"ם ב"ב קלד.). **שתעמוד להם חמה כיהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דיפקא לן במס' ע"ז (כה.) אחל אחל, אלא משום דאין תשוקין כל כך כמשה תלמן ביהושע (ב"ב שם). גמרא. סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו' מקורי מתקרא כו' (שם). **הלכות.** הלכה למשה מסיני (שם). **ואגדות.** מדרשי פסוק כגון תמצומה ובראשית רבה ויקרא רבה (שם). **דקדוקי תורה.** וי"ו דוחה לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מיניה דם הטהר (שם). **ודקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יצא לידי איסור תורה (שם). **קלים וחמורים.** שאדם דן מעצמו (שם). **וגזרות שוות.** כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (שם, ע' קדושין ב.). **תקופות.** מולד הלבנה (ב"ב שם). **וגימטריאות.** כגון אנכי אנא נפשי כתביה יהבית, ירט ירלאה לאתה נטתה (שם, ע' שבת קח.). **שיחת מלאכי השרת.** (ב"ב שם). **ושיחת שדים.** להסביעם (ב"ב שם). **ושיחת דקלים.** שכני אדם רגילים לדבר על הדקליים כתכיע בשלמה (מלכים א ד) ודבר על העצים (ב"ב שם). **משלות כובסין.** לוקח יש כה ללמוד דברי תורה, כדתניא (קהלת יב) תקן משלים הרבה ומתיב (משלי א) להבין משל ומליצה (ב"ב שם). **מעשה מרכבה.** (שם). **הויות דאביי ורבא.** שהקשו משניות וברייתות טוגת ומירלוס (שם). **להנחיל אוהבי יש.** עולמות, וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב, דברי תורה וחכמה (שם). **גדול שבכולן על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר (שם). **ב"ש פוסלין.** דלאו לתמשים בענין (לעיל ז:). **קטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה.** מתוכין ליה מדרבנן (ערובין פב.) דחייב לתכנו במצות סוכה (לעיל ב:). **ופיחת את המעזיבה.** טיח, טיט שעל התקרה (יבמות טו.). **בשביל קטן.** דסכיכה ליה לשמאי קטן הלרין לאמו חייב בסוכה (שם).

ס) מגילה מ:, ע) [יומא יט:], פ) [לעיל מז:], ד) פסחים קט. ע"ש שהוא ר"ע, ה) ב"ב קלד., ו) [ע' סנהדרין יא. ומה שנדפס שם בגליון בשם רש"ל דמוקק זה], ז) [בס"ד: תלמוד], ח) [בערך סת כתב הערוך ענין נפלא ע"ש], ט) ברכות יא. עירובין יג: [לעיל ג. ז:], י) [שבת כט: וש"נ], כ) ערכין ב: [עירובין פב.], ל) יומא טו., מ) [קדושין לד.], נ) [ל"ל שלא נרמתן], ס) בס"ד: קדוקין, ע) בס"ד: תלמוד, פ) [לעיל ה: ולקמן לד.], צ) ע' בערוך ערך סת פירוש ע"ז, ק) [שבדלא זו מתנו תוספות מגיגה טו. ד"ה שנו וכו' בשם הירושלמי ע"ש],

תורה אור השלם

1. לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:
משלי ח כא
2. בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת:
ויקרא כג מב
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיְיָ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:
במדבר ה ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' נשים פטורות ויום הכפורים: (ב) רש"י ד"ה משנה כגון. נ"ב והרשב"ם בפ' י"ז דף קנד אחרינ בפי' בריימתא זו בנתיאור יומר מפרש"י כאן:

מוסף רש"י

חוץ מערבי פסחים. כלי שיש התיעוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה (פסחים קט.). **ראויים שתשרה עליהן שכינה.** אלא שעון הדור גוסס ואין הדור ראוי לכך (רשב"ם ב"ב קלד.). **שתעמוד להם חמה כיהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דיפקא לן במס' ע"ז (כה.) אחל אחל, אלא משום דאין תשוקין כל כך כמשה תלמן ביהושע (ב"ב שם). גמרא. סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו' מקורי מתקרא כו' (שם). **הלכות.** הלכה למשה מסיני (שם). **ואגדות.** מדרשי פסוק כגון תמצומה ובראשית רבה ויקרא רבה (שם). **דקדוקי תורה.** וי"ו דוחה לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מיניה דם הטהר (שם). **ודקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יצא לידי איסור תורה (שם). **קלים וחמורים.** שאדם דן מעצמו (שם). **וגזרות שוות.** כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (שם, ע' קדושין ב.). **תקופות.** מולד הלבנה (ב"ב שם). **וגימטריאות.** כגון אנכי אנא נפשי כתביה יהבית, ירט ירלאה לאתה נטתה (שם, ע' שבת קח.). **שיחת מלאכי השרת.** (ב"ב שם). **ושיחת שדים.** להסביעם (ב"ב שם). **ושיחת דקלים.** שכני אדם רגילים לדבר על הדקליים כתכיע בשלמה (מלכים א ד) ודבר על העצים (ב"ב שם). **משלות כובסין.** לוקח יש כה ללמוד דברי תורה, כדתניא (קהלת יב) תקן משלים הרבה ומתיב (משלי א) להבין משל ומליצה (ב"ב שם). **מעשה מרכבה.** (שם). **הויות דאביי ורבא.** שהקשו משניות וברייתות טוגת ומירלוס (שם). **להנחיל אוהבי יש.** עולמות, וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב, דברי תורה וחכמה (שם). **גדול שבכולן על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר (שם). **ב"ש פוסלין.** דלאו לתמשים בענין (לעיל ז:). **קטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה.** מתוכין ליה מדרבנן (ערובין פב.) דחייב לתכנו במצות סוכה (לעיל ב:). **ופיחת את המעזיבה.** טיח, טיט שעל התקרה (יבמות טו.). **בשביל קטן.** דסכיכה ליה לשמאי קטן הלרין לאמו חייב בסוכה (שם).

ס) אינו מוכן ואולי דל"ל ואח"כ נשתכחו מהן וכן פרש"י וכימי האמוראים נשתכחו.